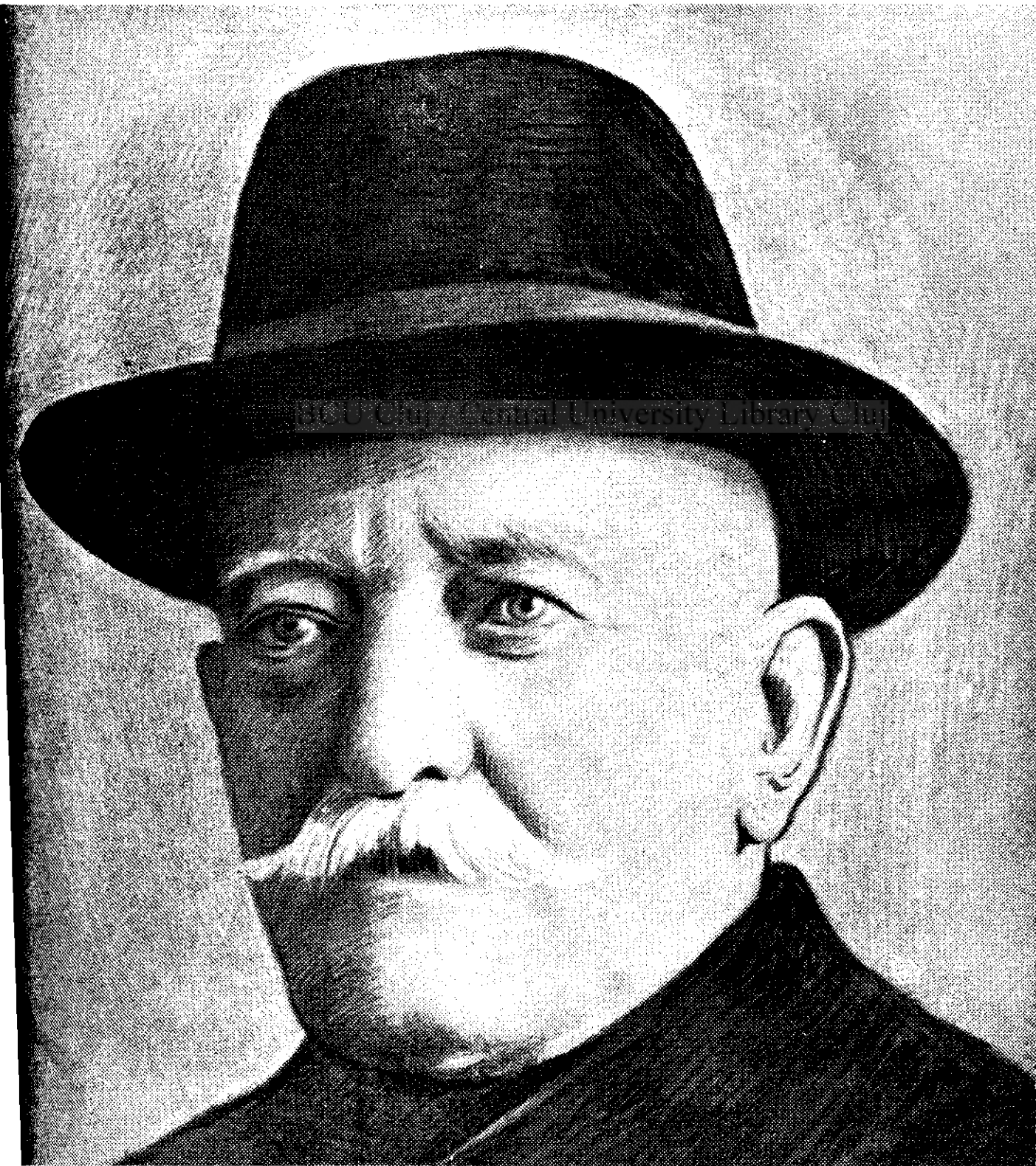

Universul literar

Anul XLV Nr. 18

28 Aprilie 1929

5 Lei

CONSTANTIN BELIMACE

C t i t o r i i

CONSTANTIN BELIMACE — UN PATRIARH AL POEZIEI MACEDO-ROMÂNE —

de ION FOTI

Deasupra Bitoliei, dominând ca un uriaș tot lanțul de munți până la Șaradag, Rodopi și Olimp — vr'o 2.800 metri deasupra nivelului mării — se înalță Peristera, cu lacuri misterioase înfipte în coapsele sale, cu păduri, la poale, cu izvoare și cu râuri la bază, privind departe lacul Prespei, iar la vale serpuind ca un balaur de argint, Cerna, cu apă bogată și maluri roditoare.

La picioarele Peristeriei erau așezate frumoasele comune românești: Nijopole, Magarova și Târnova: sus, în coclaurile gigantului, se revărsa Muloviștea, cu casele frumoase, strălucind la lumina soarelui, ca lezezi de oțel.

Pe vârful muntelui zăpada nu se topea niciodată.

Și, în timpul celei mai cumplite secete în August — rămăneau pale de nea pe versanțurile imediate ale piscului, spre cumpăna apelor.

La adăpostul celui mai înalt vârf de munte al Macedoniei, ca și sub poalele mai marelui Olimp, se aciuseră Români și în jurul lui se întindeau mai aproape sau mai departe: Gopeș, Resna, Crușova, Bitolia. În raza lui uriașă puteai număra, în afară de alte populații, vr'o 50.000 de Români.

În Moviliștea, cu fântâni zidite în piatră, s'a născut acum vr'o optzeci și cinci de ani, Constantin Belimace. În atmosfera de senin a Peristeriei, s'a îmbătat; în tristețea negurilor sale, s'a adâncit; în durerea iernei sale, a plâns. Era menit să fie poet odată, fiindcă trăise poezia născându-se și crescând.

Nici școala, nici cultura literară nu l'au cucerit pe Belimace ca adept al Parnasului. Viața a fost mai grea și mai ingrată cu dânsul. Muncind ca negustor ca să-și câștige pâinea, a sorbit poezia altora din ce a auzit dela alții, a rupt din taințele sufletului său poezia proprie.

În dialectul macedo-român au scris versuri frumoase mai mulți poeți: George Murnu, Nuși Tulliu, Zicu Arșia, George Ceara, Nicolae Velo, Petru Vulcan, Marcu Beza, Nicola Bațaria și odată autorul acestor rânduri; dar nimeni n'a intrupat mai bine, în vr'o zece poezii, viața, moravurile, aspirațiunile și sufletul Românilor macedoneni ca Belimace.

Poate că a fost mai aproape de instinctul național al frânturii aceleia minunate ruptă de secole din marea masă a poporului românesc, mai puțin influențat de alții și mai dominat de marea frământare, epocală, pentru soarta acestor frați năpăstuiți.

Sub ochii poetului, care a împlinit optzeci și cinci de ani, s'a produs transformarea atât de radicală în istoria

Peninsulei balcanice și destituii compatrioților săi, în cât versurile sale au astăzi, par'că, un răsnet profetic.

Dela primele desfătări:

*Veni și primăvară, vară,
Prin văi s'aude fluer iară —
Și păseri cântă dimineța,
Frumoasă desfătându-și viața.*

Sau:

*Fă-mi un condei frumos și mic
Din pană de privighetoare
Să scriu un cântec cum n'a fost
Ca toți să-l cânte ntr'o strigare,
Să cânte-a Maiului splendoare!*

Mai departe, apoi, plânge ca un murg, îmbătrânit ca și stăpânul, chemându-l resemnat să moară amândoi în aceeași clipă, pentru o viață mai bună după moarte.

Concepție simplistă, populară, duioasă fatalistă.

Sau descrie jalea nemaipomenită a munților că a venit iarna cu ploile; Români se duc, păstori cu turmele, departe la iernatic, că în munți nu mai este de trăit. Negurile se lasă groase peste piscuri, vânturile devin vijelii, iar frunzele zac la pământ nestărsit covor. Dar, în adâncul lor tristețe, cei ce se duc, văd viziunea de Paradis a Maiului, — și această Față Morgană, sub cerul cenușiu ce burează, îi mângâie, le dă tăria să suporte durerile prezentului.

Belimace a scris și lucruri cu caracter popular, cum e „Blestemul cocoșului”.

*Cocoșule, cădea-ți-ar creasta
Că nu mi-ai deșteptat necasta.
Să-ți fie viața lung ajun,
Să n'ai tu pene, de Crăciun!
Căci tu din ramul nucului*

*Lăsași ca vocea cucului,
Să-mi „frângă draga n' așternut”
Cocoșule nepriceput!
Gdinele tău-ți-voi toate:
Ca să te fac cu cucul frate!*

„A frânge draga n' așternut” — e o expresie dialectală, legată cu o credință populară la Macedo-Români și anume: să nu te surprindă cucul cântându-ți pe nemăncate, că-ți merge rău tot anul, aci înseamnă că iubitei poetului i-a cântat cucul, pe când dormea, adică nemăncată, de aci blestemul contra cocoșului.

Poetul a scris și o imprecătuie impre-

sonantă și anume „Dimandarea părintească”: „Porunca părintească”:

„Porunca părinților ne-a rămas jurământ de foc ca noi, frați dintr'o mamă și un tată, să rămânem în vecii zilelor.

„De sub piatra mormintelor strigă rinții răștri; „Fie blestem de moarte casa aceluia care-și leapădă limba:

*Cine-și lasă limba lui,
„Ardă-l para focului.*

„Prăpădiască-se viu în durere, gă-i-se limba în flacări.

„In căminul părintesc să n'aibă te de copii; să nu sărute cununiile piilor săi la nuntă; copilăș în leag să nu'nfașe!

„Cine fuge de mama lui și de nunta părinților, piară-i binecuvântarea Dănilui și dulceața somnului”.

Iar cea mai tristă, înainte ca Peristera să devie pustie și comunele române dela poalele ei distruse, căci aici a început timp de doi ani frontul Monastirului unde s'au dat lupte crâncene între Macedezi și Sârbi pe deoparte și Germani și Bulgari pe de alta — Belimace scrie această profetică poezie:

*Un cânt pătruns de jale
Cântam odată, eu,
Când coboram la vale
Din muntele cel greu.*

*Și, întorcându-mi graiul
Tot valea — cu suspinuri —
Cutremurat fu plaiul
Și muntele de chinuri:*

— „Viteji cu naltă jaimă,
Voi, Fărșeroși, Români,
Dușmanilor grea spaimă
Și grouză la păgâni, —

„O, unde sunteți, voi?
Pustie-i azi cărarea
Și codrii, văi și plai
Că nu v'aud strigarea!

„Nici fluer nu-i la stând
Nici pasăre în creangă:
Durerea-i doar stăpână
Când sună vr'o talangă.

Nu se dă la noi importanța cum cum se face aiurea — poezilor din Cănd va veni și această vreme, Belimace își va avea locul lui în înăvuițarea moare de sentimente și imagini, și idealuri ce reprezintă poezia națională de pretutindeni,

NUNTĂ ARBINISEASCĂ¹⁾

de CONSTANTIN BELIMACE

O, Șcumbie, vale lungă,
Câte câmpuri și păduri
Străbași, tine, di la luncă
Ca pri aripi di vulturi,
Poate dedeși călătoare
N'calea ta di patru gioni
Cu ceaprazele ca soare
Și martinile²⁾ în mâini?

— Spune-mi, vale, la n'tribare
Cu-a tău gurgur³⁾ suschiroș⁴⁾,
Te sprigiur pri Tatăl mare,
Și pri Soar'le luminos!

— Di când este Lunca hoară⁵⁾,
Cu păduri și munți grei,
Nu-s vidzură altă oară

Ca Tuna și Rapo, zmei;
Niși ca Nasta, altu gione
Și ca Iana Cucuneși
Canda⁶⁾ sunt hili di dzâne
Câte-și patru frați aleși.

Mica luncă dede name⁷⁾
Că sunt patru Fărșeroși⁸⁾,
Ce n'au frică di Domname⁹⁾
Niși di căpitanti toși.

Toată frunza di pădure,
Graiu di om care¹⁰⁾ s'avea,
Nu vrea s'hibă¹¹⁾ nică dure¹²⁾
A lor name să spunca;
Nică¹³⁾ inimă gioncască,
Nica ocliu bărbătesc
Cu nutrita¹⁴⁾ vulturească
Așel sfulg¹⁵⁾ fărșerotesc.

Nu e munte greu de neață
Când trec gionli Cucuneși,
Cu tufechile¹⁶⁾ di cureață
Ca s'nu treambură¹⁷⁾ di năși.

Di Vilardi pân'la Mare
A lor name cântă tuși,
Cântă lavda ndipărtare
A schifterlor¹⁸⁾ ni n'tricuși;
Gionele Șain Matracu
Arbines avdzăt di toși
Ce di năs fudzea și dracu —
Ca s'da namel-li fețe soși¹⁹⁾.

Și elimă la nuntă mare,
Munta hilisu-i cu dor
Și niargă cuscri ndipărtare
Și s'li-aducă a lui nor²⁰⁾.
Și pâlile s'adunară:
Fărșeroși și Arbineși,
Și niargă cuscri iu-i²¹⁾ climară
Și toși gionli Cucuneși,
Și s'aducă nveastă²²⁾ noană

Nora-oaspelui lăvdată
Bebeana cea cu steaună,
Hilea²³⁾ beiului Murat.

Era zână n'ntricută,
Hrisusitlu²⁴⁾ a lei per,
Și de soare nividzută,
Luna n'treagă di pri cer.

Tâmpănarli²⁵⁾ scula locul²⁶⁾
Nintea cuscriilor²⁷⁾ călări,
Iară armele cu focul
Arăsuna n'dipărtări,
Călăreșli, câtă lume,
Trecea munții aceli grei.
Avea callii toși în spume,
Toși livendzi²⁸⁾ ca niști smei.

Văja²⁹⁾ munții grei di lavă³⁰⁾
Așli aruja³¹⁾ spumaș
Fadzili canda s'afila n'vreavă³²⁾
Cu toși chinli-aceli mușafi³³⁾.

Nunta-i mare, nunta-i greaună,
Arbineși și Fărșeroși
Trec păduri și munți cu neață
Ca s'ajungă cuscri toși;

Și s'lia feata cea mușată
Di tu munții Caratoși:
Una singură la tată
Și la mumă una mași³⁴⁾.

Zilipsită³⁵⁾ di giuname
Nveastă nouă s'adară³⁶⁾
Și ca zâna tru indame³⁷⁾
Tri la gione s'dipărtă³⁸⁾.

Patruzeși mulări³⁹⁾ di munte
Paia⁴⁰⁾ nveastilei purtă,
Și-alți-ahâși di gioni în frunte
Căsăvghiari⁴¹⁾ călări cântă:

„Iar un gione, gione mare,
Di tru mesea⁴²⁾ di Armâni,
Alincit⁴³⁾ ca zmeu călare
Purta flambura tu mâni“.

„Di-arăsunetul di arme
Și de cântecul nuntar,
Canda frunza di pri dărme⁴⁴⁾
Era toată lăutar.

Și când toși cântă călare
Vine ca un sfulg di foc
Dit pusie⁴⁵⁾ nă habare⁴⁶⁾
— „Abrè cuscri, stași pri loc
Și dași armele tru mâna
Capidanului⁴⁷⁾ di munți,
Paia n'treagă și cadâna
Ca s'nu hiși di plumb pitrumși⁴⁸⁾“.

Ștamă s'feace nă minută,
Cuscărli tăcură toși,
Çerlu cand 'avea cădzută
Pri-Arbineși și Fărșeroși.

Și cât ține scăpiratlu⁴⁹⁾
Azburară ca vulturi
S'veadă car' este gilatlu⁵⁰⁾
Capidan a cel di furi?

— „Caralivo, stingă-ți bana⁵¹⁾
Astrigă un Fărșerot,
„Nu ti feace nică mana⁵²⁾
S'ne neliām la tine dot⁵³⁾“.

Ma te surpă, bre Gilate,
Lasă calea cuscriilor
Ca s'nu-agiundgi dip berbate⁵⁵⁾
Trăși⁵⁶⁾ pi creasta munților“.
— „Arbineși chiruși di minte⁵⁷⁾,
Și voi glari⁵⁸⁾ di Fărșeroși,
Căftași singuri tru morminte
Să intrași cu cailii toși;
Ma⁵⁹⁾ eu nu voi moarte s'sândze,
Căftu armele cu bun⁶⁰⁾
Și cadâna care plândze
Cu tot paia lici de-adun⁶¹⁾“.

Și atuncea Flamburarlu,⁶²⁾
Bravlu Tuna astrigă:
— „Ce-l nutriți⁶³⁾, bre gioni, cu name“?
Și un plumb ascăpiră.
Ca un sfulgu tu pusie
Alui Tuna plumb cădzu
Și s'feace nă sindilie⁶⁴⁾
Caralivo, când' vidzu;
Și strigă el la toși soși:
— „Prada s'nu vă chiară, Gioni,
Că sunt arăi Fărșeroși,
Așeli blăstemași di-Armâni“.

Și atuncea ca trompete
Duduiră coarnele,

1) Albaneză; 2) pușca Martini; 3) murmur; 4) ce suspină; 5) hoară, sat, dela grecescul chora; 7) faimă; 8) trib nomad între Albania și Grecia de azi; câte-va sute din aceste familii s'au colonizat în Dobrogea; bravura lor în luptă a rămas legendară; 9) stăpânire: cuvânt derivat din domn; 10) dacă; 11) să fie; 12) încă destul; 13) formă a lui *nici*; 14) privire; 15) fulger; 17) să tremure de ei; 18) șoimilor; 19) tovarăși; 20) altă formă pentru *noră*, care există; 21) unde; 22) formă pentru *niveastă*, *nevastă*, (aci *nireasă*); 23) fiica; 24) de aur, dela grecescu *chrysos*; 25) toboșarii; 26) cutremurau pământul; 27) nuntășilor;

Și s'feacă nă chiamete⁶⁶⁾
 Când' s'virsară armele.
 Și martinile ș'dograzli⁶⁶⁾
 Sfuldzirară din pusii,
 Și cu toți maș Cârjaladzli
 S'avinară prin pustii⁶⁷⁾;
 Cât fu dziua cea de mare
 Nu păpsiră⁶⁸⁾ focurile,
 Până furli 'n disperare
 Și-apărniseră⁶⁹⁾ locurile.
 Caralivo ca un șarpe
 Țiură la tuți a lui
 Pân' pusia-li ditru șcarpe⁷⁰⁾
 Ș'năs u dete dracului.
 Și lăvdatlu fur ma s'freze⁷⁰⁾ bis
 Fără paia cea cu dor,
 Avinat dit metereze

Fudzi 'n fața-a tuturor ;
 Fudzi furlu cu toți soțli
 Agudit⁷¹⁾ di Arbineși,
 Avinat di Fărșerotli,
 Aceli gioni di Cucuneși.

Și fudziră 'n vie mare,
 Huiduiți di-ațeli nuntari,
 Huiduiți cu arșinare
 Până și de lăutari.
 Și dipuseră⁷²⁾ din dgeană⁷³⁾
 Cu haraua di nuntari,⁷⁴⁾
 Și cu zâna ca mirgeană⁷⁵⁾
 Nolgica⁷⁶⁾ di lăutari ;
 In nispusa lor harauă⁷⁷⁾
 S'adunară la un loc
 Și la'nveasta ațea noauă
 Acațar⁷⁸⁾ un cor di joc.

Și cântară toți hărăile,
 Caralivo cum s'bātu
 Și cum azi își plândze lăile⁷⁹⁾
 Că s'azvingă nu putu.

— Caralivo, lai mărare,⁸⁰⁾
 Ce căftași la Arbineși
 Ca s'te facă azi berbate
 Ațeli câni di Cucuneși ?
 Ce căftai la munte 'n dzeană
 Iu sunt gionli Cucuneși
 Și-ațea Zână, ca mirgeană,
 Cu lăvdațli Arbineși ?
 Și cu-aestu cântic nou
 Eli tricură⁸¹⁾ calea toată.

Di la cuscri 'nă martină
 Săcărielicie⁸²⁾ șucură
 Că duțea nă gărăchină⁸³⁾
 Ca noră di amiră⁸⁴⁾;
 Tănpănarli scula loclu
 Că s'aproache toți di casă,
 Iu pri tuți li-aștiaptă joclu
 Și pășălească⁸⁵⁾ measă

Și martinile s'versară
 Când 'agiunseră la prag,

Și cu toți se 'mbrățișară
 'N casa lui Șain Matrac.

S'ghirnuiră⁸⁶⁾ doili cuscri
 Șain și cu Murat-Bei,
 Doili cuscri, doili socri,
 Ca doi brazi dit munțli grei.

Di la ușe, Bebeana
 U dederă de ugeac⁸⁷⁾
 'Nveastă nouă bășe⁸⁸⁾ mâna,
 Nora lui Șain Matrac ;

După zile di curună
 Ș'di ședere l'Arbineși
 Sănătate și ziuă bună
 Ș'luară gionli Cucuneși.

28) mândri ; 29) văjăi ; 30) larmă ; 31) armăsarii nechezară ; *at*, cuvânt turcesc, armăsar ; 32) gălăgie, discuție aprinsă ; 33) frumoșii pini ; 34) numai ; 35) iubită ; 36) se găti ; 37) la arătare ; 38) se duse pentru un tânăr (să-și ia bărbat) ; 39) catări ; 40) zestrea ; 41) fărtați, cavaleri de onoare am zice acum ; 42) din mijlocul ; 43) strălucitor, mândru ; 44) crengi ; 45) meterez, poziție de luptă ; 46) veste ; 47) șef de haiduci, de hoți ; 48) pătrunși ; 49) ascapir, străfulgerare, aici : străfulger ; 50) Gelat, calău ; 51) bană-viață ; 52) „au-l născu mană pe acela, căruia să ne închinăm”, formă grecizantă a mamei din cauza influenței prea mari grecești ; 53) nu, de loc, negațiune albaneză ; 54) „Piei, din ochii mei, călău !” ; 55) „să n'ajungi deocară !” ; poetul întrebuițează albanezismele, necunoscutele la ceilalți Macedo-Români, pentru a da culoarea locală ; 56) până ; 58) „Albanezi, ce v'ați pierdut

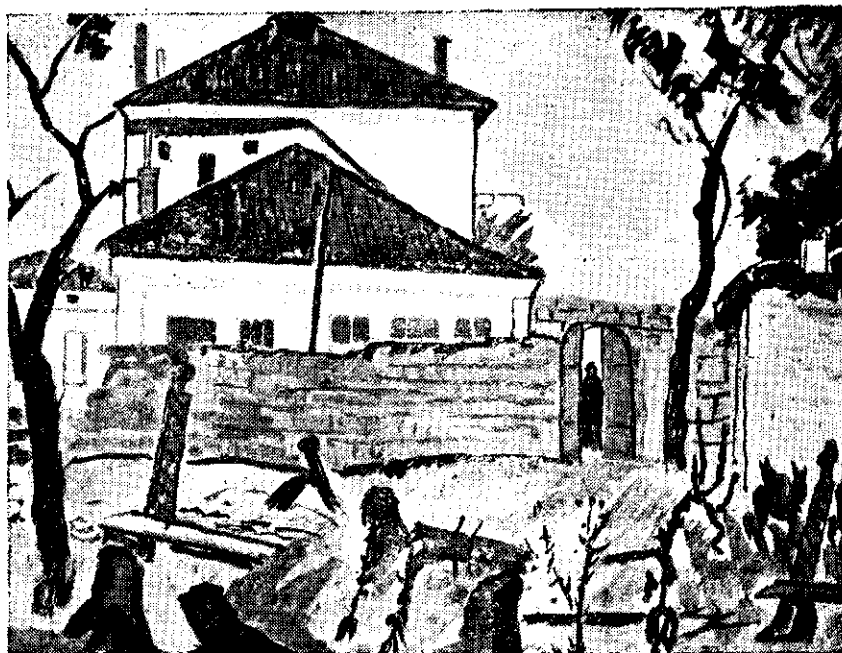
mintea” ; 59) proști ; 59) dar ; 60) cu bine, fără luptă ; 61) „cu toată zestrea ei împreună” ; 62) stegarul ; 63) priviți ; 64) s'a mâniat tare ; sindilie-vijelie ; 65) furună, prăpăd ; 66) pușcă cu un singur cartuș ; 67) „urmărirea Carjalazilor nu mai se făcu” ; 68) încetară ; 69) părăsără ; 70) șarpă-italienește șarpa-mete rez, de unde vine francezul escarpé ; 71) bis) freațe, s'frânse, fu înfrânt ; 71) grăbă mare ; 72) s'au coborât ; 73) geană deal ; 74) bucuria nuntașilor ; 75) mărgea, bijuterie ; 76) în mijloc ; 77) bucurie ; 78) s'au prins în horă ; 79) lai-negru, lăle-nenorocirile ; 80) vai, sărmăne ! ; 81) veste ; 83) aici, frumoasă ; 84) împărat ; 85) de pașă, adică masă boerească ; 86) în alte părți ale Macedoniei și Epirului se zice : chirnuiră, chirisiră, de la Kerazo grecește : cinstesc : se cinstiră ; 87) Aici e vorba de o nuntă turcească, între doi bei, adică între două familii de Albanezi musulmani. Frații de arme între Șain Matrac, beiful albanez și vitejii, frați Cucuneși, este cântată în aceste rânduri. Culmea cinstei era invitarea la nunta fiicei sale, care trebuia să fie dusă mirelui cu mare a lai, cu flăcăi înarmați până în dinți, cu întreaga-i zestre, prin drumuri unde tâlharii stau la pândă în totdeauna.

De aci lupta crâncenă între nuntași și bandiți, care se termină cu victoria celor d'întâi. Mireasa „o dederă de ugeac” „au dat-o de ogeac, cămin”, ca semn de trăinicie a noiei căsătorii.

Poemul este o baladă, în formă populară.

88) „nveastă nouă bășe mâna” : ori o mireasă nouă sărută mâna nuntașilor la toate popoarele balcanice.

Comentată de ION FOTI

C. BACALU: Peisaj

P O E Z I E

RADU D. ROSETTI

SE CERĂTORUL

*Apus. Departe satu'n vale,
Mai jos, argintul unui râu ;
Sub farmecul luminii pale,
Covoare galbene de grâu.*

*O umbră dintre cruci coboară
Incet în lanul înflorit,
Un fier lucios în aer zboară,
Miroase dulce-a fân cosit.*

*Pe deal un cimitir. Un clopot.
Ingână, cu amurgu'n ton.
In duo cu al apei șopot,
Un cântec trist și monoton.*

*Și-așa cum stau în preajma nopții
Cu ochii duși, de vise beți,
Imi pare că'i stafia morții
Cosind în valea lumii, vieți.*

EVANTAIELE

I. ROZ

Galantul Fragonard a cizelat
Cu tonuri moi pe margini de ajour
Fragilul evantai roz, paietat.
Al clasicei amante : Pompadour.

Marchizii și marchizele pudrate,
Purtând în ochi nostalgicul regret,
In ritmul reverenței demodate
Dansează grațiosul menuet...

II. GALBEN

Lyrismul tău de fată visătoare
Crescută 'n pension provincial,
Tesu cu fire galbene de soare
Pe blondul evantai sentimental
Un Cupidon cu tolbă și cu arc...

...In mână-ai evantaiul de mătase...
Crepusul începe să se lase...
Și frunze — evantaie — cad în parc...

III. ALB

Pastelul exotic pictat ca 'n Loti :
Cești albe cu ceai,
Păpuși japoneze cu gene lungi și
Ca 'n actul al doilea, „Madame Butterfly”.

Pe cerul romantic, o pasăre scrie
Cu cioc diafan un imn sideral,
Și, lin, evantaiul — aripă adie
În mâna-ți cu degete mici de cristal...

IV. OPAL

Bat zorile albe în geamuri :
Scot măști de safin zdrențuit.

Și stelele cad de pe ramuri,
Iar noaptea de bal s'a sfârșit...

O sală pustie... și 'n loja
Albastră, brutal, e — aruncat,
Alături de pudră și oja,
Un mic evantai parfumat :
Cadavru de flutur, c'un ac
Infipt diabolic acum,
De degete de maniac
Savant, pe o filă de-album...

ALEXANDRU BILCIURESCU

P O E M

(FRAGMENT)

Incinge-voi fruntea-mi cu anticul pin,
Și-alături, de-al viței harac,
Mări-voi vlăstarul de sânge latin,
Podoaba pământului Dac.

Cânta-voi, norodul, de aprigi ciobani,
Semeți la făptură și chip,
Oștire de cușme pe ochi de vultani,
Cât stele sub cer și nisip !

Pe corzi oțelite de-al slăvei prinos,
Cânta-voi, întregul trecut :
Cuvintele-mi, sune, zbucnind furtunos,
Ca lănci, repezite pe-un scut.

Din bruma de secol, neam jalnic, te chem
Zvâcnească-mi, azi, pieptul sălbatic !
Cântarea de slavă să depene'n ghem,
Fășii din azurul carpatic.

ARTUR ENAȘESCU

IRINA IMPĂRĂTEASA BYZANȚULUI

ACTUL AL IV-lea (FRAGMENT)

de CINCINAT PAVELESCU

(Scena se petrece în cabinetul de lucru al Impărătesei mame, cu vederea spre mare).

STAVRAKIOS

Augusto tot e gata. În taină-a fost palatul
Inconjurat d'o gardă fidelă. Impăratul
Venind, chemat de Tine, în cursă va cădea
Și-ți va ceda Domnia sau...

IRINA

Bine! Vom vedea!
Dar îți repet nu trebui cu nici un preț să scape.
De nu, pe noi ne-așteaptă exilu'n larg de ape.
Să-i arestezi de asemeni tovarășii...

STAVRAKIOS

Postați
Stau conjurații 'n umbră să-i prindă nearmați.
Când Constantin îi lasă la masă și spre Tine
Se 'ndreaptă — la chemarea-ți, sunt, toți în lanțuri.

IRINA

Bine!
Spre Carol, peștorii mă lupt d'acum un an
Ca să-i trimet, ah dacă și Papa Adrian
M'ajută, îți dai seama ce vis! Ce măreție!
Lipsea doar occidentul din vasta 'npărăție!
Și-atunci la răsăritul pe care'l Stăpânesc
Cu-al Frâncilor Imperiu pământul cuceresc!

STAVRAKIOS

Dar fiul vostru poate pricepe năzuința
Gândirei voastre dânsul ce-și târâe ființa
La veșnice ospețe sfârșite cu orgii
Ce sdruncină temelii acestei mari domnii!
În visul de mărire ce'l faceți. El opune
Îngusta lui vedere...

IRINA

De nu se va supune
Și stavilă nainte-mi va sta, am să'l sdrobesc:
De altfel de 'ndârjirea-i eu râd când mă gândesc,
Pe tron el e doar umbra luminei ce-o aruncă
Mândria mea setoasă de glorie și muncă,
Căzând, cine să'l plângă pe El? Vr'un derbedeu
Ce beat, din simplu Cezar îl crede Dumnezeu!
De mâine'l vom închide la schit, ca'ntre zăbrele
S'aștepte 'n fața mării sfârșitul vieții Mele
Și-acolo în tăcerea lipsită de eon,
Să-și pregătească mintea pentru-a domni din nou!
Stavrakios, de sigur ai luat măsuri severe
Pe care viitorul poporului le cere.

STAVRAKIOS

Ilustră Bazilisă în port patru corăbii
Sunt gata ca să-i poarte la Prinkipo 'ntre Săbii.

IRINA

Dar soarele se culcă în marea argintie.
E timpul să trimetem la fiul meu să vie!

STAVRAKIOS

(Isbește într'un gong de aur și un ofițer i se înfașează plecându-se adânc în fața Impărătesei și a ministrului).

Înalta Bazilisă îl roagă pe 'npărat
Să vie pentru-o clipă la dânsa în palat
Ospătu-i pe sfârșite. Fii sprinten, să nu vază
Soldații 'n galerie — și apoi să stați kle pază!

(Ofițerul se înclină și ese)

(Adresându-se apoi Irinei)

Acum curaj Augusto, momentul e suprem!

IRINA

Să nu fiu prea severă de asta doar 'mă tem

STAVRAKIOS

Un singur nor se nalță și-amenință o clipă
Să'ntunece isbânda cu neagra lui aripă...
Atât aș vrea Stăpână ilustră să nu mor
Cât visul tău de slavă n'o fi triumfător.
Dar dacă 'nelis el scapă și urcă 'n tronul Țării
Te-așteapta atunci, pe Tine exilu 'n smârcul mării.

IRINA

Așa e, ai dreptate, dar ce-aș putea să fac?

STAVRAKIOS

Primejdia e mare. Cunosc un singur leac...
Cu unchii lui și dânsul urmatul-a Stăpână
Să-i scoatem ochii, altfel ne are el în mână.

IRINA

Taci demon, ispita mă turbură...

SCENA V-A

Irina, Stavrakios, Impăratul Constantin

CONSTANTIN

În fața slăvei tale

Mă 'nchin

IRINA

Apropie-te ochii să ți-i sărut.

Iubite Constantia

CONSTANTIN

Dar mamă!
Ce grabnică nevoie la tine azi mă chiamă?
În fața minței tale mă simt așa de mic

Ai geniul puterii și eu nu fac nimic
 Ai fost parcă născută să guvernezi imperii
 Cu atâta dibăcie politică mă sperii
 Când eu în îndoială mă 'neure și 'l loc mă sbat
 Tu vii, zâmbești și 'n clipă descureci ce-am încurcat.
 Ce faci e totdeauna temeinic. Dinainte
 Eu dau încredințare că-i bine și cuminte!
 Am că e zadarnic să mai mă chemi la sfat...
 M'asteaptă commesenii pe care i-am lăsat..
 Sorbind cafeaua. Seara e limpede. In aer
 Plutește un dor de viață ce stinge-al mării vaer
 (Privește pe feroastră spre mare)
 Mă duc la o plimbare cu barca pe Bosfor
 Prințesa Teodota m'asteaptă.

IRINA

Prea ușor

Tei trebile domniciei măria Ta. Ascultă
 Cavine-se de ele s'aibi grijă mult mai multă.
 De cât de mari în lume să fim trebui să știi
 Ci n'avem numai drepturi, avem și datorii

CONSTANTIN

Dar văd că-mi faci morală ca la copii. Ajunge!
 Când vorba mea te 'nalță mânia ta mă'npunge.
 Vorbeai de trebi și 'n vorbe ne pierdem. Sunt grăbit
 Tu vreau să pierd plimbarea pe mare.

IRINA

Ți-am vorbit

Maite dăți de Carol ce peste Frânci e rege
 A lui prietenie mi-e scumpă. Se 'nțelege!
 Chiar zilele acestea sosit-a în Bizanț
 Un sol al lui cu daruri bogate. Acest lanț
 De aur cu onixe și — agate — e pentru Tine
 Mă gândesc într'una că poate-ar fi mai bine
 Să trimetem spre falnicul monarc
 Săgeata mea de aur, o inimă și-un arc
 Cu semn ca 'npărăteasa din orient e gata
 Să arce-i să primească în inima-i săgeata!
 Atunci răsăritul cu-apusul lui profan
 Să-și revie Imperiul Roman
 Universal din timpul lui August, Constantine,
 Al Sfântului, ce poartă un nume ca și tine.

CONSTANTIN

Nu pricep

IRINA (timidă pleacă ochii în jos)

Mă dăd și eu la fel

CONSTANTIN

Bizar!

Mă prins din nou mania să iei p'acel Barbar.

IRINA

Uăți că barbaru — acesta, cum spui e Impăratul
 Măi și dacă din El 'mi fac bărbatul atunci

CONSTANTIN

Mămă mamă cum văd înnebunești
 Să mărateasă mare ai fost. Dar nu mai ești!

In fața majestății căzute mi-este greu
 S'o mai repet, dar totuși azi Impărat sunt Eu.
 Pe fața ăstui rege, Rotruda, de soție
 Când vrui s'o iau, opusa-i sălbateca-ți trufie
 Și 'npiedicași destinul, când poate era scris
 Sub mine să se 'nchege gigantul tău vis.
 Dar timpul mă răsbuna și vai pierduși veleatul.
 Mărirea mea n'ai vrut-o, azi eu sunt Impăratul.

IRINA

Erai pâna-adineaori. Acuma nu mai ești!

(La un semn al lui Stavrakios ușile se deschid și
 năvălesc soldații înarmați care desarmează pe Con-
 stantin).

CONSTANTIN

Cum? Mi-ai întins o cursă?

IRINA

N'ai minte să domnești

Și până să-ți mai vie, călătorești pe mare...
 Toț vrei să faci în barcă pe Bosfor o plimbare!
 Și 'n clipa morței mele cuminte pleci la drum....

CONSTANTIN

(dezarmează pe un soldat, îi smulge sabia și se re-
 pede la Irina).

De cât s'astept atâta mai bine mori acum!

IRINA (sententios)

Asupra-mi ridicat-a o mână vinovată
 Să-i scoată ochii...

STAVRAKIOS

(Care era înțeles cu soldații conjurați face un
 semn convenit. Ei îl târăsc până în culise).

Ordin!

CONST.: (S'aude un țipăt îngrozitor urmat de un al
 doilea și mai dureros).

Fii mamă blestemată!

IRINA (care se deșteaptă din leșinul ce a urmat
 ordinul barbar).

Destul! opriti, s'aude un gemăt năbușit!
 Vai ce-am făcut? Ertare! Ertare! am greșit!

(Se aud gemete și lanțuri care sună. Noaptea se
 lasă, Irina rămâne în genuchi plângând.

Cortina coboară încet.

Prin vitralii marea ia culori de sânge.

Sfârșitul actului al IV-lea

CINCINAT PAVELESCU

Constanța, 1928, Villa Pavelescu.

HEROLZII PRIMĂVERII

(LEGENDĂ)

(Intre cei doi Paști — 31 Martie și 5 Mai 1929)

de SABMANUL KLOPSTOCK

Sfinției-Sale Consilier al lui Krist și fruntaș al
rilor Românești — preot Gala Galaction.

S'au născut înaintea lui. Infrunșe-
tându-i răsăritul și trambitându-i pros-
lăvirea.

Și el nu a năzuit la mai mult!

Comorile pământului i-au lăcrăit mi-
nunea celui mai leal cortegiu: *mugurul,
cinteza și învierea.*

Pământul care se rostogolește în
gheena ernei îndată după crîșovul viilor
și se scoală din somn tocmai în Dumit-
neca Ierusalimului, pentru a-i împodobi
bătătura cu florile „*Florilor*”, își trimite
îndată solii pentru a vesti renașterea.

Atunci, cel dintâi strop din soare, spăr-
gându-și lacrima de crusta mugurului,
asează în ramuri zâmbetul replămădirii.

O pasăre zgărie în trecere cu grănata
trupului ei de puf, oglinda dimineții.

Sus, în catedrala a unui ploș ea trimite
cerurilor inuul stăpînirii lumii.

Jos în grădină, primăvara plimbă tre-
na albă a soarelui.

Seara, printre gângăniile de aur ale
luminilor pământului, clopotele rostogo-
lesc în apa abastă a văzduhului, plân-
soarea denților.

Un flașnetar întăzlat coboară afară
pe frepte, cutia obosită a instrumentu-
lui în care toată ziua a purtat melodia
rugăciunilor „*Traviatei*”.

Noaptea târziu, după ceasul al nouălea
când Pilat a cerut apa nevinovăției pen-
tru a-și clăti palmele mănjite de ne-
trebnicia judecătorilor pământului de
atunci, când Iuda și-a dat duhul pe ru-
gul celor 13 arginți spurcați, iar Aposto-
lul Petre băgându-și sabia în teacă s'a
lepatat de trei ori de Dumnezeu după
al treilea cântec de cocoș, un soare *nou*
a topit sigiliul mormântului și un Dum-
nezeu *nou* a venit pe pământ.

Străjerul și-a îndreptat atunci inima
spre lance, sfințind cu moartea lui, moar-
tea celor ce nu mor!

Tăbărarul Barabă cruciat de zdrobirea
fluerelor după dorința mârșavă a popo-
rului înrăit, atunci când s'au tras sort
pe capetele celor trei condamnați pen-
tru slobozirea unuia dintr'înșii, a dat
îndată piatra la o parte și lumina dină-
untru a aprins întreg cuprînsul lumii.

Cei doi osândiți de a stînga și dea-
dreapta, sfinți la cer odată cu El în după
amiază crucificării, părăsind raiul, s'au
arătat din crăpăturile cutremurului pen-
tru a-i săruta rănile.

Cel ce a grăit în pofida puterii dum-
nezești pe locul pardosit cu piatră, hu-
liindu-i mârșica de-apoi netrebnicul
care i-a strigat în gura mare să se co-
boare dupe cruce dacă cu adevărat el
este fiul lui Dumnezeu, a înbunîț!

Sotașul care i-a împletit cununa de
scaeti, a pierit în apele Iordanului și
cerșetorii care i-au sfâșiat cămașa ju-
decății, în stană de piatră s'a prefăcut.

Cel ce i-a zdrobit coasta, zdrobit a că-
zut sub dărămăturile pământului, iar

cel ce i-a bătut piroanele în tălpi, fulge-
rele cerului i-au găurit tălpile.

Spătarul care i-a preliș pe buze plă-
mădeala fierei în venin, în venin i s'au
fărămițit ragile îndurării.

Peceluitorul mormântului, făclierii
cari i-au luminat îngropăciunea și toți
ostași cari au străjuit batjocura din
înalț ordin, au mers de au cerut caput
împăratului pentru răstignirea celui ce
cu adevărat fusese împărat!

Stelele și-au oprit lucrile în loc și mi-
rarea omenirii a încremenit în suflete.

O fâșie aprinsă de rugină roșie, s'a
arătat pe creasta vulcanilor înălțimilor
pământului, risipindu-și găteala de vă-
păi în tot cuprînsul Iudeii.

Un cocoș *nou* a cântat un cântec *nou*
și nici un alt Apostol Petru nu s'a mai
arătat pentru a se lepăda din nou, tot
de trei ori.

În grădina Ghetsemany a înflorit înda-
tă pământul, zambilele epitafului s'au
trezit din somn în zâmbetele voluptăți
replămădirii, și candelile crinilor s'au
aprinș grăbite în ierburi.

De undeva, din crăpăturile Erihona-
lui s'a auzit un plîns: „DOAMNE
ADU-MI DUHUL PE CARE L'AM LA-
SAT ÎN MAINILE TALE, ÎN VINEREA
CEA MARE!”

Și atunci trecătorii cari i-au ocărât
durerea de pe cruce, lipindu-și frunțile
de lespedeza Golgotei, au hotărît că tot
lui i s'a cuvenit Dumnezeuzeia!

Dinspre revărsatul zorilor s'au apro-
piat apoi făgăduințele vieții viitoare în
zâmbete cu lacrimi.

Locul judecății era desert.

Lancea rezimată în subțioara crucii,
astepta umilă, măcelul „*Jemului sfânt*”.

La porțile altarelor se frământa păi-
nea trupului frânt pentru credință și în
potirile templelor se mustea sângele care
avea să se verse pentru iertarea tuturor
păcatelor!

Iosef din Arimathea pierdut pe după
cruce îmbălsăma văzduhul cu resturi din
mirodinile giulgiului și Maria Magdale-
na se pregătea de nunță.

Cerata își înăbișea reveria oribilului
măcel în stalactitele însăngerate ale zi-
durilor și la răspântii păgării se *im-
părtășeau.*

Atunci lumina din groapa cea miracu-
loasă care topise țărnia pietrelor, s'a
înălțat o vreme până la jumătatea ce-
rului, cutremurând încheeturile pămân-
tului.

Lumina s'a uitat la cer și cerul i-a
trimis pe ledunca stelarilor, *solii învierii.*

Mai sus, de înălțimile văzduhului,
Zeul abnegației și-a deschis larg brațe-
le și din poala lui regească s'au rosto-
golit lacrimile mântuirii.

Clopotele și-au înfrățit plînsorea în-
tr-o singură tânguire de preamărire și

toate viețuitoarele pământului și-au ur-
plut sufletul de slavă.

Giulgiul cioclașului din Arimathea
dulceise rînde și soarele din pînza
sfințită uscăse sângele din palme.

Pe coapsele impuse de piroane, fulge-
rau câteva fire de aur din părul de
al Magdalenei.

Rubinel din priviri, lumina din obră-
și înțelepciunea din cuvinte, îi întocm
îndată nimbul îndumnezeirii!

Și dimineata schimbându-și grăbi
roche după roche, se pregăti de săr
toare, furând din holde, din ape și d
soare, găteți pentru a se primeni
ziua albă.

Și din ochiul sfânt pică îndată o
crimă.

Ochiul sfânt era al lui Krist și lacrim
a ochiului cel sfânt.

Din lacrima ochiului cel sfânt s'a nă-
scut mugurul copacului.

Și din pieptul crucificat în albe
cărna se restrănseseră toate suljele d
aur ale soarelui, pică îndată un susp
Suspiniul era al pieptului cel sfânt
pieptul cel sfânt era al lui Krist.

Din suspiniul cel sfânt al lui Krist
născut cântarea cintezei.

Și din patimile celui răstignit pen
dreptate, mântuire și viață fără de sf
sit, s'a hotărît înfricoșata judecată
apoi.

Și înțelepciunea ei ne-a dăruit
cieru!

De atunci în fiecare primăvară, c
din ceruri se coboară pe pământ herol
frumuseții ei vestite, mugurul plesn
de bucuria vedeniei, iar cinteza înb
nește în cântări de preamărire!

Și tot de atunci, centurionul obră
slava aceleași frumuseți, trambit
în fiecare primăvară, în toată încăp
lumii, minunea minunilor: INVIERE

critica literară

MIHAI MOȘANDREI:

«Păuni»

(Versuri)

Cele 62 de pagini (coprinzând 36 de bucăți) nu se vor citi fără destul interes, — lucru la care constituie, pe lângă bogăția și variabilitatea temelor de inspirație, mai ales absența aproape completă a suportului reflexiv, cum și forma destul de nouă — nu desigur impecabilă.

Dar să subliniem aceste fundamentale caractere:

Mobilitatea — nesfârșita putere de puizare a obiectelor din toate timpurile se lămurește prin temele când deadreptul clasic (ultimele 3 bucăți), când cu caracter bătrânesc, medieval, când recente, ultramoderniste. În felul acesta d-se va căuta să-și apropie faunii și Sălii, nu numai păstorii și Olimpul, pe Maia sau pe Oreada, dar mai ales actualitatea și cu precădere actualitatea europeană. Iată din ce cauză cititorul nu va putea fi surprins când va afla că, în aceste poeme, viața în fierbere a orașelor cu *străle lor pline de interes*, cu *cheiri și poduri*, cu *matrozi și papagalul care zice bonjur*, cu *bătrânul fotograf care așteaptă sub salcâmi*, cu *același vechi boemi cu mâna ciungă cară, te-ademnă să le cumperi chansonette*, cu *ceblori ai poemelor demodate de Rocan*, cu *Foburienii pescari pierduți în ceață* este iscodită și exploatată cu ochiu mai mult de pelerin și intelectual. Și lângă ea actualitatea interiorurilor: *mesele albe și pustii*, *sticlele de cristal și farfurile*, *etajerele vechi și lustruite*, *compolierele care ard pe ele etc.*

Toate acestea constituie partea medie a „Păuni-lor”: simple rotații în măsură să dea pe față un interesant spirit de observație — și atât. Incolo — cu toată aparaneța unei noutăți implicile și firești nimic nou ca realizare artistică. Un tablou sumar — o enumerare de imagini, unele mai isbutite, altele puțin — a vieții pe care o trăim — numai o vedem.

Creдем însă că nu în aceasta stă caracteristicul d-lui Moșandrei ci partea de față a volumului în care artistul se întovărășește cu interesantul și a ne da câteva realizări — întregi sau parțiale ca celea dela paginile: 15, 19, 26, 30, 36 etc. Impresionant este faptul că — deastădată, d-sa, deși nu vrea să fie nou, totuși este. Într'adevăr, când fie teme din patriarhalismul românesc, fie de natură, d-sa se smulge la putere de sub vraja oricărui imitator și, fără a fi *Iosif*, *Pillat* sau *Craivă*, îl prezintă sub *alte* aspecte, cu aju-

torul *altor* note, prin intermediul *altor* icoane. Iată de ce — abstracție făcând de celelalte teme, dacă, într'adevăr cercetătorului literar îi e îngăduit să îndrumeze și să creeze (lucru dovedit de atâtea înaintași) vom căuta să orientăm pe autorul „Păunilor” mai ales în acest sens, căci, să nu se uite o lege: *nu noutatea impusă de împrejurări, ci utatată sau voita intersesează în artă, dar cealaltă, fie ea cât de veche, care, pornind din profunzimea sufletului adevăratului creator se cere învesmântată în haina poeziei într'un chip altul decât până atunci.*

Odată fixat acest drum — rămâne să

analizăm dirismul „Păuni”lor. Am avansat, lipsa elementului reflexiv. Adaog o a doua lipsă: aceea a expansiunii directe a sentimentalismului. De-aici — caracterul acestei poezii—de prezentare conștientoasă a realității, de senină și clasică obiectivare a momentelor vieții bătrânești care convine, mai ales cu atitudinea contemplativă a poetului.

Fapt sigur și demn de reținut e că poetul nu e lipsit de talent, dar după cum am mai spus, aceasta trebuie orientat în sensul specificului românesc— în care va putea da lucruri de destulă valoare.

PAUL I. PAPADOPOL.

ARTA ȘI MORALA

Mulți sarcedoți ai esteticii de azi predică pe al toate răspântiile și din toate cenacurile impresioniste-dadaiste în numele sfânt al artei adevărate.

Concepțiile esteților modernști sunt extrem de elastice. Marile școli literare sunt perimate. Clasicismul și romantismul sunt niște ruine pe care cresc bureții și ciupercile cubismului.

O libertate artistică, sau mai bine zis, un libertinaj, se etalează în literatura noastră cotidiană sub eticheta multi-coloră de: artă nouă.

Sunt surprinzătoare aceste devieri, aceste salturi-mortale dela literatura noastră tradiționalistă la echilibristica saltimbancilor ultra-dadaști. Ce legătură pot avea aceste produse hibride și anemice cu sufletul, mentalitatea și viața atât de sănătoasă a poporului român?

Procesul e foarte explicabil.

Majoritatea esteților de astăzi au o cultură extrem de superficială. Parvenitismul este caracteristica vremurilor acestea și grăbiții de azi în goana lor după o celebritate trecătoare, frunzărind câteva tratate de estetică modernistă a diversilor sefi de școli literare de peste graniță, maimuțaresc metodele străine, erigându-se în măștri creatori de noi curente literare și artistice.

Ceea ce în alte literaturi, școala sau curentul literar sunt o evoluție naturală, la noi constituiesc o importanță fără vlagă și fără rațiune de existență.

Literatura și arta isvorăsc spontan din sufletul oricărui popor. Suntem o țară tânără iar poporul nostru e înzestrat cu minte sănătoasă și cu trup sănătos. Artă și literatura ce trebuie să i se dea,

să fie în concordanță cu nevoile lui sufletești.

Literatura ce trebuie infuzată în sufletul întreg al poporului ce abia acum își plămădește unitatea etnică și spirituală, trebuie să corespundă acestei vremi de mari prefaceri naționale.

Literatura decadentă nu corespunde sufletului și mentalității poporului român, care n'au nici o relație cu importanțele și maimuțările dadaistilor.

Literatura decadentă prin ea însăși este o dovadă de scădere, de oboseală fizică și sufletească, inerentă la popoarele cu civilizație rafinată, cu nervii tociți. Esența ei se datorește stărilor malade perversive și de cele mai multe ori imorale, ale indivizilor ce descind din spețe blazate și epuizate.

Artă și literatura noastră trubesc să fie sănătoase. Vigoarea unui popor tânăr, ce de-abia acum începe să-și afirme marile resurse sufletești și intelectuale, alături de popoarele Occidentului, trebuie scutită de infiltrațiunea metilică a unei literaturi decadente. Iar opera de artă în care palpita forțele adânci și nepieritoare ale neamului să fie plămădită din aluatul sănătos al sufletului românesc, fără infiltrații impure care să-i tulbure limpeziciunea.

Atunci rătăcirile în care se complac esteții noștri de cenacle și cafenea vor dispărea și va rămâne pentru artistul creator, suprema țintă care-l va conduce: arta adevărată și morală!

MURCEA DEM. RADULESCU

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

„FRATELE PAGAN“ de N. IORGA

Neîntrecuta muncă de cercelător a d-lui Iorga, incomparabila d-sale pătrundere a trecutului și imensa-i putere de a face să vibreze sufletele cărturarilor și mulțimilor prin cunoașterea oamenilor și stărilor care au fost, au adus profunde

N. Iorga

foloase și cunoștinței și conștiinței românești.

Documentul în forma lui aridă, găsit de d. Iorga, e comentat și dobândește prin tălmăcirea istorică și literară a învățatului Iorga, valoarea de cuprinză-

G. Nottara

toare viață, — ținută până acum închisă, — capătă strălucire de comoară și mai dobândește imens rost în deschiderea tainei sufletului tradiționalist.

Dar documentul istoric intrat în mâna

d-lui Iorga mai are o însemnătate printr'aceea, că profesorul crează viața, însufletește oamenii, încadrează ritmul desfășurărilor sufletești, despre care scurt, aspru și uscat spune documentul.

Prin d. Iorga, literatura dramatică românească a obținut lucrări de mare însemnătate, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere literar.

E în genere la noi, o atitudine oarecum vitregă față de trecut. Scriitorii noștri nu sunt atrași de frumusețile cercetărilor istorice. Nu sunt imbițați să scuture hrisoave și documente, ca să reinvieze epoci, episoade, capitole din viața românilor.

Gh. Calboreanu

D. Iorga însă, cu marea-i putere de apreciere a oamenilor și de definiere a stărilor, care au fost, a desprins sbuciu-

H. Bulfinschi

mul unei tragedii și l'a prezentat în drama „Fratele păgân“.

În „Fratele păgân“ e drama de conștiință a unui, care n'a fost crescut în credința și legea neamului său.

Un fiu al lui Mircea Turcitul, din po-

runca tatălui său, a trecut la islamism. Dar sufletul său a rămas legat de credința a lor săi, de atmosfera ortodoxă mului străbunilor. Deși tatăl său i-a poruncit să-și lepede legea, totuși tot tatăl său i-a strecurat în suflet legea românească. Și astfel fiul lui Mihnea Turcitul e suflet rătăcitor în două credințe.

D-na Mohor

Aceasta-i drama. Amintirile, taina inimii sufletească, moștenirea morală, la gământul niciodată desmăntit între legea nației și credința religioasă tărie pe turcit să vie înapoi la legea străbună.

Dar nu-i lăsat. Împrejurări și oportunități se opun, ca fratele turcitolui, însuși Domn al țării, să limpezească și să liniștească un suflet de sbuciumul, de drama care l' macină.

D. Iorga a făcut din acest subiect o lucrare literară impozantă, într'un cadru de linii clasice.

În rolul titular, d. Calboreanu. În rolurile, d. C. Nottara, Bulfinski, Pop Marțian, Gingulescu, d-nele Sorana Topa, Mohor, Dorina Demtrescu.

Artiștii înțelegând deplin frumusețea rolurilor și emoționați de lirismul piesei și de desfășurarea momentelor dramatice au răspuns cum se cuvenea, interpretând într'adevăr roluri mari.

plastica

VULCAN PREZENTÂND ARMELE VENEREI FĂURITE PENTRU ENEU

(Înălțimea: 3.20; lățimea 3.20; figurile mărime naturală)

Boucher, posedă într-un grad superior toate marile taine ale artei picturii și ar fi putut să încerce să se distingă în toate geaurile, dar născut sensibil și

care o reroducem aici este desigur una din cele mai frumoase.

La dreapta tabloului, Vulcan așezat pe o piele de tigru, prezintă zeițăii armele

dat și înconjurat de porumbei, iar jos, un amoraș împletește ghiarante de tran-dafiri. Pe cerul scăldat într-o lumină di-afană, alți amorași se urmăresc, jucându-se.

Dacă Boucher a obținut sufragiile unanime ale contimporanilor săi, arta sa a fost oarecum neglijată de posteritate. I s'a reproșat moleșălia desene-lui, anatomia greșită și mai ales convenționalul picturii sale. Cu toată părtea de adevăr cuprinsă în aceste critici, trebuie să mărturisim că se face o eroare profundă, pentru că Boucher a fost mai ales și înainte de toate pic-tor decorator. Spre a-l judeca, trebuie să plasăm operele sale în cadrul pentru care au fost pictate, în deosebi panourile sculptate.

Opera sa este prodigioasă cu tot aspectul ei ușuratic și în nici un caz nu i se poate contesta lui Boucher frumusețea compoziției sale, incomparabilă fluiditate a coloarei și mai ales această eleganță desăvârșită, manierată e drept, dar gingașă, care intrupează spiritul și gustul Regentei și al domniei lui Ludovic al XV-lea.

Marele pictor David o știa bine el care se străduise mai mult decât oricare altul ca să reacționeze împotriva acestei arte.

Într-o zi, pe când auzise câțiva din elevii săi bătându-și joc de Boucher, se răsti la ei foarte mândros și le zise: „Nu poate fi oricine Boucher“.

Putem să-l credem pe David, care era un bun judecător. Boucher a rămas inimitabil într-un gen pe care l-a creiat și pe care nici un pictor de atunci n'a reușit să-l mai imite. Elevii săi s'au străduit să-l urmeze dar n'au izbutit.

„Vulcan prezentând armele lui Eneu, Venerii“ a figurat în Salonul din 1757. A obținut un mare succes. A fost achiziționat de Ludovic al XV-lea spre a fi reprodus în tapiteria de manufactură regală a gobelinurilor. Mai târziu, a trecut în stăpânirea muzeului Luvru unde se află și astăzi în sala secolului al XVIII-lea.

BOUCHER: Vulcan prezentând armele lui Eneu, Venerii

mpios, a fost mereu atras spre gra-
pe cari le-a etemizat pe pânză.
ceptiile lui personale se adaptau de-
del de minime gustului epocii.
Printre pânzele lui alegorice, aceasta pe

pe care le-a făurit. Sprijinită de una din
nimfele ei, Venera pe jumătate goală, le
privește neglijent. Trupul ei este o mi-
nime de grație și de frumusețe. În pri-
mul plan, se vede grupul zeiței prece-

AȘA ȘI AȘA...

IARĂȘ EDIȚIILE LUI EMINESCU

Vorbind despre actualele edițiuni ale lui Eminescu, am omis, desigur fără intențiune, pe unele mai puțin cunoscute.

Iată de ce îmi voi permite unele completări și, în primul rând, mențiunea aceleia, începută de d. prof. Mihail Dragomirescu și d-na dr. Constanța Marinescu în biblioteca de popularizare „Căminul”.

Regretabil e că a rămas și necunoscută și neisprăvită.

Noutatea acestei edițiuni stă, mai ales în două fapte: în criteriul estetic—după care nu sunt admise decât poeziile definitive;

aranjamentul pe genuri și specii al acestora.

În felul acesta, cele două broșuri apărute conțin:

prima (No. 31): poeziile de dragoste, grupate în:

Căntece elegii, ode propriu-zise:

pasteluri, poeme idilice, balade lirice—în total 43 de bucăți;

a doua (No. 44) poemele și anume:

poemele lirice (poeme propriu-zise, meditații, satire);

poemele epice (basmelor, poemele romantice)—adică 7 opere. În total: 50 de poezii.

Intrucât privește celelalte editări s'a oprit. Într-o notă de la finele primului volumăș ni se promite un „appendice” în care se vor publica „poeziile cu alt fond... și adaosurile neestetice, care au fost permise în unele edițiuni, cum și motivele de ordin estetic și literar care întemeiază această procedură”.

Nu cunoaștem cauzele care au putut împiedica această interesantă realizare. Ne mirăm în deajins cum cei doi colaboratori și în special d. Mihail Dragomirescu, care este un cultivator și teoretician al lui Eminescu, a putut să renunțe până astăzi (timp de 13 ani) la această prețioasă idee pe care era obligat s'o traducă în fapt, fie la aceiaș, fie la altă editură particulară, fie la „Institutul” care-și întemeia, în felul acesta o reputație definitivă, fie în fine în editura literară a „Casei Școalelor”, în care, din nefericire, au apărut atâtea lucrări slabe sau a socotit că face un mare rău punând pe Eminescu, alături de atâția tolerați ai tiparului și ai banului public rătăciți și prin biurocratiile acestei literaturi?

O putea totuși face: publicul știe să selecționeze—lucru pe care l-a experimentat tot prin vrafurile acestei edituri.

p.

CRITICA? Ultimele luni au fost ilustrate prin aparițiunea a numeroase volume de critică, semnată cu nume de ambele-sexe.

Cititorii, totdeauna prudenți, n'au cam dat năvală, cu toată reclama americană a unor cunoscuți antreprenori în această specialitate. Și le dau toată drep-

tatea: în afară de foarte puține excepții, cărțile amintite nu sunt decât: simple exerciții de stil și compozițiune, tămăeri nesocotite și nejustificate având ca obiectiv larii și penajii patronilor la cari fac slujbă, încercări de afirmare a a tător legături personale, glume și jucării ocazionale—in care nu pot crede nici ceice le scriu.

Dar, domnilor, toate acestea nu pot constitui în nici un fel „critică”. Ele pot da pe față anumite moravuri, pot informa greșit (și rătăci) publicul nedat—și atât! Incolo—nimic: nu sunt în măsură nici măcar să ne lămurească în sensul operelor analizate. Dau pe față însă un lucru: gradul de decadență la care câțiva tineri au dus critică.

„BULETINUL CĂRȚII ROMĂNEȘTI”

pe luna Martie (No. 3) ne prezintă, pe 16 pagini, ultimele noutăți ale artei grafice. Întocmită cu multă îngrijire, această publicațiune care, din zi în zi, devine mai trebuincioasă, poate fi deopotrivă de utilă atât specialiștilor, cât și simplilor diletanți cari pun un deosebit interes în urmărirea scrisului nostru.

ȘCOALA ȘI FAMILIA DE MAINE

este—după cum subtitlul o arată—o „revistă lunară pentru propagarea noilor metode de educație și învățământ” și apare sub conducerea cunoscutului dascăl d. Marin Biciulescu. Nu știm cât de introdusă este revista, dar răsfoirea ei, ne-a convins că, urmăriți cu atențiune, poate contribui în prea largă măsură la înaintarea învățământului elementar românesc, întârziat încă într-o fază atât de apropiată de leagăn.

Chestiunile de metodică și de cunoaștere a sufletului copilăresc preocupă, mai ales pe conducătorul și colaboratorii revistei.

O NOUA REVISTA DE AVANTGARDA, de astădată cu amestec pronunțat de școală veche și de colaboratori ai „Falangei” vine să ne solicite atențiunea.

Firește: aproape fără, rost, căci nu în a adună cu pantabuza opere și colaboratori pela răscurile redacțiilor și a-i înghesui în granițele destul de ospitaliere ale celor 4 pagini—se poate vedea un rost literar. Și-atunci care e justificarea unor astfel de aparițiuni?

Să ridice deasupra apei tot atâția eroi de suburbie, să însămănțeze mai departe cultul nepriceperii literare sau admirația reciprocă sau mai de grabă să desorienteze tineretul, smulgându-l de sub autoritatea școlii și a disciplinei clasice. Iată din ce cauză, unor astfel de „reviste” nu le putem pronunța nici numele; răspunderea pe care ne-o asumăm ne oprește: am oferi, fără să vrem, elemente de dezagregare sufletească tuturor aceluia cari, citindu-ne, ar fi curioși să ne controleze.

REVENIRE. O interesantă revenire la literatură este aceia a d-lui I. N. Roman, unul dintre cei mai pricepuți mănuiitori ai condeșului din generația tre-

cută. De astădată, d-sa ne dă mișcătoare înseilări poetice în care o limbă neagră și o versificație sigură își dă, în mod ridicat, mâna cu conținutul senin și ușor umoristic. Ultima, d-sale—Ketty—e o minune artistică demnă de pus în mătaturor vârștelor. Din ea se vede cât bine și-a apropiat autorul sufletul copilăresc din vârșta în care acesta este mai ascuns și mai greu de definit.

LA PARADIS GENERAL este numele noului copil sufletesc al fericitului și prodigiosului părinte, scriitorul Ceza Petrescu. În imposibilitate de a ne pute deprinde cu citirea operelor literare fragmentat—il așteptăm, cu nerăbdare în volum.

DIN LITERATURILE CLASICE s'a mai redat în românește, prin revista noastră mătoarele opere:

Fragment din *Imnul lui Kleantes* în *Propilee literare*;

Lui Sextus, după Horatiu, în: *Revisia literară* a lic. Sf. Sava—prea greoaie și depărtată de original spre a fi avută dreptul la lumina tiparului; chiar într-o publicațiune școlărească;

Catulus: Lesbici, tradusă de d. Răzvan Teodorescu, în *Rîmul vremii* (V, 1);

DIN FRANȚUZEȘTE traduceri de mare valoare ne prezintă revista: *Rîmul vremii* (V, 2):

Actul I din *Fedra* lui Racine în versiunea marelui poet D. Nanu;

Rugă către Pallas Athene, după Contessa de Noilles de N. Gane.

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut nr. 2 din revista „*Generația Unirii*” cea mai recentă și interesantă revistă politico-socială cu articole semnate de d-nii: Stelian Popescu, I. Nistor, Al. Lapedatu, I. Inculeț, C. Disescu, Dr. N. Lupu, N. Săveanu, L. Rebreanu, Al. Voinescu, G. Fotino.

□ A apărut și s'a pus în vânzare, vol. I, primul de versuri: „*Liniști și Comori*” datorit poetului Ion Pogon.

□ Romanul lui Panait Istrati, intitulat „*Nipantsula*” a apărut în traducere românească.

□ D-ra Otilia Cazimir va scoate în curând, în editura „*Cartea Românească*” un volum de proză, „*Trandafirii*”.

Ferdinand Catholicul, dramă istorică în 4 acte și 8 tablouri de C. Argeșanu și Al. Bibescu. O lucrare dramatică scrisă în versuri de puternică rezonanță teatrală, reconstituind în aspectele și culorile timpului, un episod (poate cel mai important din viața sa) al aceluia groaznic inchișitor general Thomas Torquemada care a scâldat în sânge, întreaga Spania a veacului XV.

□ Dl. Petre Strihan pregătește un nou volum de versuri, intitulat „*Penumbră*”.

literara

oseama de cuvinte

Anechota de față se povestea la bursa din Londra considerată și ca bursă a ștampilor. Iată-o:

Un mare remizier al bursei, plecând la bdi de mare, rugă pe dactilografa sa să-i trimită regulat corespondența și ori ori să aducă poșta; cât mai întârziat. Trecuse aproape o săptămână și remizierul nu primise nimic. Intrigat telegrafa dactilografei sale:

„Pentru ce nu mi-ai trimis corespondența?”

Răspunsul sosi numai decd:

„Ați plecat cu cheia dela cutia cu scrisori și n'am cu ce deschide”.

Intr'adevăr remizierul cduând în geamantanul său, găsi cheia dela cutie.

Imediat o împachetă bine într'un plic de pânză și o trimise dactilografei. Dar aștepta încă zece zile, fără să primească nimic dela dactilografa?!

Iși făcea tot felul de bănueli și nu știa bietul om ce să creadă? Atunci ne mai gândă aștepta în nesiguranța aceea, se dusse la gară și luă trenul spre Londra.

Ajuns acasă intră furios în biroul dactilografei și o întrebă:

— De ce nu mi-ai trimis corespondența când ți-am expediat cheia de 10 zile?

— Fiindcă, ați uitat s'o dați recomandat și facotrul a pus-o la cutie ca pe orice scrisoare de rând.

Marele regizor Antoine, în seara repetițiilor generale a Romanțioșilor lui Edmond Rostand, plecă după actul I. Toată lumea se minuna și nu știa cum să explice această nedelicuteță a distinsului om de teatru.

Antoine îl lămuri spunându-le:

— Mi-a plăcut atât de mult actul I, în am plecat de teamă ca celelalte acte, să nu-mi placă mai puțin!

Un tânăr poet foarte increzător în caștile lui se certa cu un critic.

— Doamnă, te asigur că versurile meor și foarte citite în ziua când Victor Hugo va fi uitat.

— Se poate, dar nu înainte!

Autorii-dramatici francezi, erau foarte bdiociși cu mareu Sarah Bernhardt în matineul de gală organizat la Varietă pentru retragerea din teatru a lui Mabel, atracțiunea senzatională era prezența marelui tragediene.

A declamat versuri mai emoționante și mai emoționantă cu niciodată. A fost admirată.

Un domn foarte bătrân și cu lacrimile ochi șoplea tremurând unui tânăr și foarte răutăcios autor dramatic:

— Nu-mi pot opri lacrimile... Nu am încă văzut o de 25 de ani!

— Lășiștiți-vă — îi răspunse surzând autorul — o s'o mai vedeți și peste 25 ani!

bazar

MARK TWAIN ȘI SHAKESPEARE.

Mark Twain, cel mai mare umorist al Americii, e unul din cei mai convinși... anti-shakespeareieni. Cunoscutul autor Yankeu, a îmbrățișat teoria, lansată cu multă valvă acum câțiva ani atât în Anglia cât și în Franța, că autorul operelor lui Shakespeare ar fi filozoful Bacon. Într'o carte americană intitulată „Liukș between Shakespeare and the Law” (Legăturile lui Shakespeare cu legea) autorul relatează o discuție avută cu Mark Twain privitor la paternitatea operelor lui Shakespeare.

„Indată ce am ajuns la locuința lui Mark Twain” — spune autorul — acesta m'a dus în bibliotecă și a adus imediat discuția asupra subiectului său favorit. În cursul discuției, am adus câteva argumente serioase în sprijinul poetului dela Stratford-on-Avon. Cu cât insistam mai mult cu atât a început să se enerveze mai tare. La început atitudinea lui mă amuză în cele din urmă însă văzui că e lucru serios.

Aducând, în fine, un argument hotărâtor căruia nu-i putea opune vreun altul, cat de șubred izbucni într'o avalanșă de insulte cum nu poți auzi nici în tavernele cele mai ordinare. Injurile și ignominiile la adresa lui Shakespeare plouau. Mark Twain transformându-se pentru o clipă în cel mai autentic personaj shakespearean, Falstaff, acest maestru al trivialităților, A doua zi umoristul fu un tovarăș foarte agreabil, dar nici eu nici el n'am mai adus vorba despre Shakespeare”.

„HAINA CENSURIE”

Contesa Bethlen, soția primului ministru ungar, obține, la Budapesta, un mare succes cu drama „Haina censurie”, reprezentată pentru prima pară Vinerea trecută.

După actul întâi autoarea a fost chemată la rampă de nouăsprezece ori și după actul al doilea de douăsprezece ori.

caricatura zilei

CHESTIUNE PREALABILA

Să vedem dacă știi să scrotești: ce vârstă are o persoană născută în 1897? — Mă rog, mă rog, e bărbat sau femeie?..

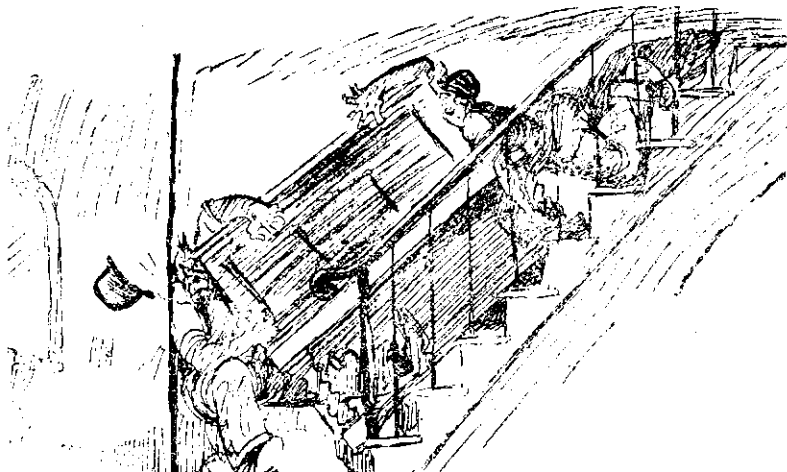
AMATORII...

Ce face?!... Nu este autentic Rembrandt-ul meu? Te înșeli! Privește: se cunoaște jos marca fabricantului.

(Life)

SEDUMERIRE

Camionagiul: Mă întreb adesea: de ce-or fi existând oameni cari să iubească atâtă muzica?!..

(Judge)

Pagini uitate

SALONUL

de ION GORUN

„Și așa i-a spus smeul: în toate odăile poți să intri și să te plimbi, cât poți, dar în odaia închisă cu lacăt de aur să nu încerci... Iar fata de împărat, tânără și dornică cum era să știe toate, a răbdat o zi, a răbdat două, dar a treia zi a luat cheia de diamant și a deschis lacătul de aur. Pe urmă, dacă l'a deschis, deodată a dat năvală pe ușă un balaur cât toate zilele și a luat pe fata de împărat și s'a înălțat cu ea în văzduh. Au plutit așa o vreme...

Dar când ajungea povestea la pluti-tul în văzduh, ochii băiatului începeau să clipească și în curând se închidea o perdea nepătrunsă peste înțelegerea ce de mai mult începuse să fie nelămurită.

Astea erau trei: Când începeau printr-esele să se legene în văzduh pe cai năzdrăvani, — când se avânta voinicul a treia oară, să se ducă, și să umble, câte multă să-i ajungă, — și când se pornea roata să se învârtască la moara lui jumătate om. Atunci ochii băiatului se închideau și era gata: — rămânea povestea neisprăvită.

Lumea din povești se îmbina însă, pentru dânsul, cu lumea cea adevărată. O odaie era și în casa matusii unde sta în gazdă fără lacăt de aur și fără cheie de diamant, dar tot așa de oprită pentru dânsul ca și odaia din povești pentru fata de împărat. Era salonul. Așa a apucat din cea dintâi zi de program și regulă. Prin toate odăile avea voie să se plimbe și în ori și care ar fi făcut vre-o neorânduială, la fel mânca bătae. Dar în salon cu nici un preț n'avea voie să intre.

Ii mai spunea lui baba și alte povești despre mame vitrege, cari tăiau în bucăți pe feții-logofeți cu părul de aur și-i îngropau în grădină, de unde apoi răsăreau pomi minunați, cu mere care vorbeau — și alte lucruri nemaipomenite, tot așa,—dar pe astea nu le potrivea el cu întâmplările vieții lui mărunte, măcar că o mătușe e mai degrabă ca o mamă vitregă decât ca una adevărată... Dar de unde să fie așa de rea! Nu era rea, că era frumoasă, — și cu cuțitul îi tăia și lui pâinea ca la toți, ca ei, ca țatei Linii, ba chiar ca și lui nenea Iancu, măcar că dumnealui e musafir; — numai câteodată îl plesnea peste mânuțe și se uita urât la el, certându-se pe franțuzește cu ceilalți dela masă.

Ei, dar salonul! Asta era tocmai ca în poveste.

Și cu cât creștea misterul îl chinuia tot mai mult pe băiat.

Ce se ascundeau oare acolo? De ce pentru dânsul ușa zăvorâtă nici odată nu se deschidea? De ce era ținut mereu și cu grijă departe de acea tănuțită încăpere? Ce frumuseți, sau ce grozavii se ascundeau acolo? Noaptea îl purtau vedenii suave, iar alteori îl chinuiau visuri urâte. Vedeau o sală întinsă, strălucitoare de lumini și de bogății, Dame în toalete scumpe se plimbau la braț cu prinți străluciți, ca în cărțile de basme; — muzici cântau în surdină, pomi cu mere de aur și cu flori de argint răspândeau mireme peste tot; fâșiau hainele de mătase și penele dela pălării se clătinau în mersul legănat, săbiile subțiri își scilpeau nestimatele, cum cavalerii se plecau atingând grațios cu buzele mâinile înmănușate ale damelor; toate gravurile colorate se adunau aici și prindeau fermecătoarea viață a poveștilor și a închipuirilor copilărești...

Apoi deodată, dintr'un colț se ridica o abureală fumurie; două puncte de foc se desprindeau din adânc, creștea și în jurul lor se contura mura teribilă a balaurului; cavaleri și dame în desordinea spaimii se repezeau la ușe,—dar ușa era zăvorâtă și toți căutau zadarnic cheia. Unde era cheia? Balaurul o să-i înghită pe toți...

II

Salonul e în etaj, și are două ferestre spre curte și două spre stradă. Cele despre stradă sunt mai totdeauna cu perdelele lăsate. Dealtminteri casa e la strâmtoare, și de jos nici vorbă să poți vedea ceva înăuntru, fie de către stradă, fie din curte.

Dar într'una din zile a venit un vopsitor ca să repare tinicheau depe acoperiș și și-a așezat scara la mijloc, cam în dreptul uneia din ferestrele dinspre curte.

Când a văzut băiatul scara, i-a sărit inima dela loc. Doamne! Numai de nu m'ar vedea cineva!... Iată că urcându-se tiptil, va putea arunca o privire,—o! numai una, scurtă, repede, pe fereastra cu perdeaua ridicată... Salonul! O să vadă totul...

Nimenea în curte, jupâneasa la bucurărie, tușica încă tot în iatac. Țața Linu-i acasă. Ion tac lemne în magazie. Fata din casă directică în odăile de joasă.

Încet se apropie de scară. Dă să urce. Înlemnește. Cineva a intrat pe poartă în curte... Se pleacă jos, își face un lucru cu niște pietricele... Pașii se apleacă... Aruncă o privire furioasă... s'a speriat de geaba. E nenea Iancu. Nici nu bagă în seamă. Intră în casă. Curtea rămâne iar pustie. Și toate ca mai înainte...

Acu e acu. Se furișează ca o pisică se urcă; încet, cu băgare de seamă... oprește, se uită în dreapta, în stânga, apoi iar se urcă... Iată-l în dreptul ferestrei. În sfârșit! Inima îi svâcnește de bucurie. Bătăi repezite... Dar fie ce-o fi... De ce între el și salon, nici un zăvor, nici o perdea...

„Ei, poftim!... asta a fost! O odănișel mai altfel ca celelalte... O masă la mijloc, alte mescioare prin colțuri, napele, scaune, fotolii. Într'un colț, o cutie mare neagră... Asta trebuie să fie mașina de muzică despre care îi spusese jupâneasa când o întreba unepri cu ce cântă așa de acolo din salon.

Dar în mijlocul odăii cine e? E tușica. Și nenea Iancu. Nenea o strânge în brațe și o sărută, și o sărută...

Numai de nu l'ar zări... Se coboară încet, și la capătul scării, jos, își face un lucru iar cu pietricelele...

Stă, se gândește, și se miră... O odăie ca oricare alta... Adică de ce n'o fi aici și el voie în salon?...

carti redacte în extrase

VIAȚA AMOROASĂ A DUCELUI DE RICHELIEU

(POVESTITĂ DE EL INSUȘI)

(Continuare și sfârșit)

PRINCIPESA HORTENSE

Tânărul duce, devenit acum veritabilul și bogatul Duce de Richelieu și de Fronsac, abandona pentru o bună bucată de vreme, afacerile sentimentale și aventurile amoroase, pentru treburile necesare primirii și consolidării moștenirii rămase după urma părintelui său.

Totuși viața de aventuri galante îl rechemă.

La vechea lui prietină, ducesa de Mantles, întâlni într-o zi pe principesa Hortense de ... Simțurile i se inflamă iarăși ca în prima tinerețe, și declarațiile de dragoste se repetară cu vechea îndrăzneală, susținută și mai bine de noua lui situație în lume.

Principesa Hortense — măritată cu un prinț vrăjtit de o oarecare frumusețe a veacului: d-na D'Ornano, — privea cu multă simpatie pe duce, cu atât mai mult cu cât indiferența soțului ei față de ea, o adusesse în stare de continuă nemulțumire conjugală.

Dar dela acest „penchant” de tandrețe și până la infidelitate, mai era un pas mare de făcut.

Ducele se hotărî să găsească și pentru asta prilejul.

La moșia marelui de Villars, unde se găseau invitați, atât principesa Hortense cât și ducele, acesta — pentru a nu mai fi absorbit continuu de respectabila gazdă care nu-l mai slăbea de loc cu simpatia, — se crezu dator să se facă bolnav.

Dar ceace îl speria mai mult, era dieta ce urma să țină, ca să poată fi rezut cu adevărat suferind.

În consecință, dădu ordin valetului său ca să roage pe ceilalți invitați de la castel să-l cruțe 2—3 zile de prezența lor, având nevoie de liniște.

(Avusesse grijă, să adauge că ar dori să fie servit în particular și în secret, cu altfel de mâncăruri, de cât acelea ce — în baza realei simpatii și grijei arătate — îi va servi binevoitoarea respectabilă marelui).

Ordinul fu cu strictețe executat.

A doua zi dimineața, valetul aduse la cunoștința musafirilor, că „domnul duce” petrecuse o noapte groaznică și că se simțea mult mai rău ca în ajun... Alarma se răspândi cu ușureală prin toate colțurile castelului, iar Mareașala își făcu cea dintâi apariția în camera bolnavului. Era însoțită de un medic, care se simți dator să prescrie pacientului unele calmante foarte puțin ispititoare...

Pseudobolnavul, neavând încotro, fu obligat să le ia, — deasemeni înghiți și o poziție foarte amară și sărată, pe care se dădu cu multă, foarte multă insistență și dragoste însăși Mareașala cu mâna ei, plină de inele...

După Mareașală și Doctor, invadă camera „suferindului” mai toată asis-

tența castelului, afară de aceia pentru care, ducele juca rolul comic demn de comedie lui Molière.

În sfârșit apărură și principesa Hortensa, cu un aer de cea mai tandră neliniște și cu un pas ce părea că nu atinge bogatul covor care acoperea dușumeaua.

Ea se apropie de bolnavul închipuit, îi luă cu simpatie mâna într-alea ei, o strânse cu căldură, și-și fixă privirea-i lunguroasă pe chipul ducelui în așa fel, că acesta dacă în adevăr ar fi fost suferind, s'ar fi însănătoșit subit sub raza aceea de mângâiere și de iubire care-l pătrundea ca un fluid binefăcător.

În fine, Mareașala se crezu dator să

Le Maréchal Duc de Richelieu

și dea părerea, că bolnavul ar trebui lăsat singur, mulțimea musafirilor făcându-i rău, și că cel mai bun lucru ce se impunea, era liniștea absolută și aerisirea camerei.

Principesa Hortensa părea că e smulșă de lângă duce, și că nu se retrage de bună voie atât avea chipul de agitat din pricina compasiunii ce simțea în acel moment... Toată lumea părăsi camera, afară de Mareașală care se simți dator să se declare gata să facă pe... sora de caritate a scumpului ei bolnav.

Acesta, îngrozit de asemenea perspectivă nocturnă, o imploră să nu se obosească, căci n'are nevoie de asemenea jertfă, etc., etc.

Dar matura doamnă nu ceda de loc insistențelor, până când ducele, văzând că nu o poate scoate la capăt, amenință pe Mareașală că-și va sdruncina sănătatea, ieșind afară din cameră, în aerul rece al serii, și se va îmbolnăvi și mai rău.

„Doamne, Doamne, ce suflet mai are și copilul ăsta care nu vrea să înțeleagă cu câtă dragoste, îi doresc binele!”... răspunse doamna mareașală ca pentru

sine și plecă foarte contrariată de lângă falsul bolnav.

Rămas singur, ducele își chemă valetul, spunându-i că nimeni afară de medic și principesa Hortensa, n'au voie să mai intre în cameră, și imediat ce aceasta va veni, să păzească bine intrarea, spunând tuturor că „bolnavul doarme!”...

Mareașala veni de mai multe ori și nefiind primită, trimise medicul să vadă cum se mai simte bolnavul.

Ducele, afectând o oboseală din ce în ce mai puternică, rugă pe medic să recomande tuturor cari ar voi să-l vadă, să-și amâne amabilitatea pentru mai târziu, când se va scula recomfortat de binefacerile somnului, dător de energie și viață...

Dar musafirii dădeau mereu târcoale prin fața ușii bolnavului, întrebând pe valet cum îi mai merge.

— „Domnul Duce doarme!”... fu răspunsul scurt al valetului.

— „Dumnezeu fie lăudat!”... răspunse o mătușe corpolentă a Mareașalei, despre a cărei vârstă la această dată, istoria nu pomenește nimic, dar care se subînțelege după vârsta nepoatei, care se afla atunci pe al doilea versant al minunatei sale vieți...

Și principesa Hortensa nu venea...

Iar orele treceau țesând în jurul castelului acea panză cenușie pe care umbra serei și tristețea o fac tot mai închisă și tot mai deasă...

Și când întunerecul cuprinse pe de-a-tregul somptuoasa clădire a marelui de Villars, îndemnând pe cei tineri la iubire iar pe cei mai vârstnici la pensie binemeritată, apărură și fantoma mult așteptată, chemată parcă de acel fluid puternic, pe care ochii ei enigmatice, îl împrăștiase pe chipul și în sufletul ducelui de Richelieu și de Fronsac...

Șovăia însă să intre în cameră, mulțumindu-se cu întrebările adresate valetului, cu privire la sănătatea stăpânului lui.

— „Dar intrați, Doamnă, intrați, căci Domnul Duce s'a deșteptat!”...

— „Totuși mi-e teamă să nu-l deranjez!”...

— „Dimpotrivă Doamnă, Domnul Duce vășteaptă numai pe D-tră!”...

— „A!”...

Și în momentul când încercă să se retragă, valetul deschise ușa discret, și spuse stăpânului că „d-na Princesă Hortensa de.... cere vești despre sănătatea d-lui Duce!”

Pusă în fața faptului îndeplinit prin răspunsul ducelui, care nu mai încetă cu „Să poftescă!”... Dar vă rog intrați!... nu-mi răpiți cinstea și bucuria de a vă primi!... etc., principesa intră în cameră, în timp ce „bolnavul” făcea semn valetului să șadă de santinelă în modul cel mai atent și mai circumspect...

Și fantoma tremura toată, din tălpi și până în creștet, și timiditatea ei avea un farmec înexprimabil în cadrul acelei camere unde umbra nopții se juca în jurul unei lămpi abajurate și discrete...

Interesul pe care îl arăta prințesa pentru suferința ducelui era așa de natural, în cât, o clipă, pseudo bolnavul avu gândul să continue rolul jucat cu atâta succes peste zi, în fața asistenței neliniștite.

Dar cine ar fi putut să facă mai departe pe actorul, când ispita celei mai perfecte realități era atât de aproape, și când taina nopții îl ajută atât de bine în gândurile sale?...

Se sculă brusc din pat și se repezi să o strângă furtunatic în brațele sale, cari descrieseră de atâtea ori în trecutul ior activitate atâtea circumferențe ermetice, cât n'ar fi putut să găsească un alchimist în studiul său despre fabricarea aurului!..

Fantoma vru să se libereze din înclăstarea în care se găsea, dar fără să-și dea seama cum, se vedea tot mai mult cucerită de... minunea însănătoșirii unui bolnav atât de grav.

Și bolnavul zicea: „Iată zeitatea atâta vreme neglijată de un soț orb și insensibil!... Câte detalii fermecătoare ar trebui să-i fixeze mereu omagiile ochilor și ale spiritului... Ce mânușită sublimă!... Ce brațe superbe!... Dar talia? E oare cu putință să nu apeși pe inima ta un piept atât de divin?...”

Vorbindu-i astfel, ducele o strângea în brațe, aproape să o înăbușe. Inima amândurora bătea la unison, ca și cum ar fi vrut să timpanizeze în ritmul celei mai perfecte înțelegeri.

Câteva țipete ușoare vrură să iasă din gura prințesei, dar gura ducelui le prinse și le sorbi cu patimă...

Și clipa cea mare sosi fără alai și avantgardă, ca o suverană democrată... Iar prințesa Hortense avu prilejul să cunoască diferența enormă dintre un amant iubitor, și un soț, care iubind în altă parte, păstrează pentru soția sa o sensibilitate consistând foarte des în vorbe galante, dar extrem de rar în fapte de dragoste...

Și amantii se despărțiră, după ce conveniră că la miezul nopții ducele se va transforma în fantomă, și va bate de două ori în ușa prințesei, pentru a putea da mai îndelung și mai în siguranță fiecăroră dintre farmecele îndrăgostitei, despăgubirea bine meritată...

UN DUEL FATAL

Amna D'Ornano, amanta prințului norat atât de repede, își părăsi locul tocmai în acest timp, ceea ce pe abandonat să se înfoacă cu mai bune intenții, la nevastă.

Iar nevasta — care suspinase ani de după îmbrățișările soțului — se găsea un departe de dispoziția corespunzătoare față de solicitatorul conjugal, care deveni gelos și furtunatic, cum nu s'ar fi putut închipui din partea unui om atât de indiferent altă dată.

Și fiindcă nu i-a fost greu să descopere pe cel ce i răpise dragostea nevastii, găsi cu cale să-l invite la o încrucișare de spadă, pentru a-și primi plata unui asemenea act de ticăloșie.

Ducele, mare meșter în spadă, se mulțumi să parze loviturile soțului, care eră departe de a se egală cu tânărul său rival. Totuși, nedându-și seama că ducele îi dăruște pur și simplu viața, socoti de demnitatea sa, să continue jocul periculos în care se angajase.

Ducele ca să-i dea o satisfacție, se

lăsă sgâriat la braț, și se aruncă la pământ ca frânit de o lovitură în inimă.

Prințul încântat de așa ispravă, dădu fuga la nevastă, strigându-i cât îl ținea gura:

„L-am omorât!”

Prințesa Hortense căzu leșinată, și se îmbolnăvi foarte grav de boală de inimă.

Luni de zile se sbătu între viață și moarte, căzând continuu în teribile convulsii care o oboseau și o epuiseau atât trupește cât și sufletește.

Iar într-o seară, când un moment de nesupraveghere o îndemnă la un gest nefericit, prințesa Hortensa, dându-și seama că viața ei va fi de acum încolo un chin — căci ce poate fi mai trist de cât să fii bolnav de inimă, când inima a palpatat atât de frumos pentru dragoste — puse pe furis câteva picături de otrăvă în ceaiul ce i se prescrisese și bău cu hotărâre conținutul.

Și închise ochii sub viziunea care avea să-i lumineze mormântul — prima ei seară de dragoste!..

A MURIT ȘI DOAMNA MICHELIN

După moartea prințesei Hortensa, care a îndurerat într'atâta pe aventurosul duce, încât l'a făcut să se retragă (pentru puțină vreme, este adevărat), la una din moștile lăsate de tatăl său, spectrul trecutului apără din nou în amintirea amoroasă a dintr'anturii noastre.

Așa că, într-o bună zi de doliu sufletec, ducele se reîntoarse la Paris și debarcă direct în micul apartament al doamnei Renaud.

Doamna Renaud, care îi purta cele mai neferite sentimente, sări de gâtul ducelui și fără să-și facă muștrări pentru cele 10—12 scrisori trimise și rămase fără răspuns, se lăsă în voia imperativă și caprițioasă a fostului ei amant.

Cum însă acesta — dintr-o datorie cavalerescă firește, nu putea să uite pe d-na Michelin, — trecu pe la dânsa după plecarea dela d-na Renaud, cu gândul să-i amintească și ei, vremea de pasiune de odinioară.

Dar doamna Michelin nu mai era aceeași. Se schimbaseră atât de mult în cât mai mai să n'o recunoască ducele, cu toate că fusese informat asupra stării sănătății ei, de însăși d-na Renaud.

Totuși micuța soție a negustorului de oglinzi părea fericită în brațele, vesnic viguroase ale seducătorului ei, dându-i acestuia impresia unui abandon trupec și sufletec, de care nu ar fi crezut-o capabilă.

și lacrima curseră din belșug pe obrazii slăbiți de boală, dar inobilați de suferință și de căință reținută.

Apoi tânăra și nefericita amantă, se simți datoră să vorbească:

„Te-am iubit, adoratul meu prieten, din prima clipă a întâlnirii noastre. Eram mulțumită cu un soț cumsecada, care mă despăgubea indevajuns de dragostea ce nu i-o puteam închina, prin purtarea lui mai roult decât părintească față de care o femeie cinstită, nu are dreptul să rămână nerecunoscutoare. Cunoști întâmplarea care mă sces în fața dumitale. Cred că îți dai seama de greșala ce am comis atât față de credința mea, cât și față de bunul meu tovarăș de viață.

Dar când mi-am dat seama cât de ușor ratec ești, și cât de crud te porți cu mine și cu dragostea mea pentru care îți-am jertfit totul, un cuțit mi s'a împântat în inimă, iar rana făcută de el nu s'a putut vindeca, și nu se va vindeca niciodată. Ea mă va conduce la mormânt mai de vreme de câțiva chipuri. Sunt a dumitale pentru cea din urmă cară, și te las să faci ce vrei, dacă o femeie în halul meu, mai poate să mai ispitească un om dornic de plăceri noi. Maine mă voi duce la biserică ca să plâng acolo netrebnicia mea și ca să cer înaltă iertare a lui Dumnezeu!”

Se înțelege dela sine că această ieremiadă sfâșietoare, impresionă adânc pe tânărul duce care încercă prin cele mai eloquente răspunsuri s'o convingă de contrariu, insistând că o găsește perfect sănătoasă și mult mai superbă ca înainte.

Însă nefericita amantă, se mulțumi să plângă din nou și să sărute mâna ducelui, căruia îi zise un desnădăjduit adio, rugându-l să nu caute a o mai vedea.

Avea groază ca singurul iubit al noreței ei rălăcite, să asiste la agonia lentă a ființei sale.

Și la câteva săptămâni după această întrevedere, destinul se împlini așa cum presirășise mica victimă a setei nepotolite de dragoste a ducelui Armand de Richelieu!

Mica și blonda doamnă Silvia Michelin a închis ochii într-o seară de toamnă cernită, pe când ecoul vântului care împrăștia franzele vestei prin parcurile Parisului, îi aducea ultimul cuvânt de compasiune amoroasă, din partea celui pe care l'a iubit mai mult decât viața sa.

Așa se termina în vremea aceea idilele trăite din plin de către cavalerii dragostei și de femeile încrezătoare...

I. GR.

— SFARȘIT —

O frumusețe care durează toată viața

Acesta este privilegiul femeilor, pentru cari întrebuițarea Cremei, Pudrei și Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON
PARIS